

Ю. Д. Радіонов,
к. е. н., начальник відділу адаптації та імплементації міжнародних стандартів,
моніторингу і аналізу у сфері державного фінансового контролю, Рахункова палата України

ІНВЕСТИЦІЙНІ ПРОЕКТИ: ПРОБЛЕМИ ВІДБОРУ, ОЦІНКИ, ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ БЮДЖЕТНИХ КОШТІВ

Yu. Radionov,
Cand. of Econ. Sci., The Head of the International Standards Adaptation and Implementation,
Monitoring and Analysis in Area of State Financial Control Department, The Accounting Chamber of Ukraine

INVESTMENT PROJECTS: PROBLEMS OF SELECTION, ASSESSMENT, EFFECTIVE USE OF BUDGET FUNDS

Статтю присвячено проблемам реалізації інвестиційних проектів. Зосереджено увагу на необхідності дотримання учасниками інвестиційного процесу, затверджених процедур для досягнення кращих результативних показників інвестиційних проектів та значних зрушень в економіці та соціальній сфері.

This article is devoted to the problems of investment projects. The emphasis is on the need for adherence to the participants of the investment process adopted procedures to achieve better performance indicators of investment projects and significant changes in the economy and social sphere.

Ключові слова: бюджетні кошти, інвестиційні проекти, відбір проектів, оцінка, неефективне використання коштів.

Key words: budget, investment projects, project selection, evaluation, inefficient use of budget funds.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Процеси, що відбуваються у світовій економіці, свідчать про значну роль інвестиційної діяльності у забезпеченні прискорення темпів науково-технічного прогресу, впливу на динаміку розвитку суспільства, виходу із складної економічної ситуації, стабільності економіки і наданні економічному розвитку нового імпульсу для подальшого зростання.

В Україні, з часу набуття незалежності, питання інвестицій, зокрема створення сприятливого клімату, ефективного державного регулювання інвестиційної діяльності та загалом залучення у вітчизняну економіку інвестицій з різних джерел завжди було вкрай необхідним і актуальним. Сьогодні це питання набуває ще більшої ваги та гостроти. Адже обсяги щорічного притоку інвестицій не відповідають потребам і не забезпечують не тільки передумов економічного зростання, а навіть повноцінного відтворення.

Аналіз становища в сфері інвестиційної діяльності свідчить, що державні органи, на які покладено функції формування позитивного інвестиційного клімату, не виконують належним чином свої обов'язки.

Так, заходи Держінвестпроекту щодо формування позитивного інвестиційного іміджу України не принесли очікуваних результатів і не сприяли надходженню інвестицій у реальний сектор економіки. Держінвестпроектом і державними підприємствами, які належать до сфери його управління, за 2009—2011 роки не укладено жодної інвестиційної угоди [5, с. 114—115].

За результатами перевірки використання коштів державного бюджету, передбачених Державному агентству з інвестицій та управління національними проек-

тами України, на реалізацію заходів у сфері інвестиційної діяльності та управління національними проектами було встановлено, що Держінвестпроект не забезпечив законного, обгрунтованого та ефективного використання бюджетних коштів на заходи із залученням інвестицій та реалізації національних проектів. Впродовж 2009—2011 років із отриманих з державного бюджету 1,3 млрд грн. з порушенням законодавства використано 14,7 млн грн., неефективно — 726,3 млн грн. [5, с. 114].

Діяльність регіональних центрів Держінвестпроекту зводилась до дублювання функцій відділів інвестицій головних управлінь економіки обласних державних адміністрацій, переписування їх звітності та інформацій. При цьому регіональні центри Держінвестпроекту здебільшого навіть не володіли даними про обсяг залучених інвестицій у розвиток свого регіону [5, с. 115].

Вищезазначене дає підстави стверджувати, що механізм інвестиційної діяльності є недосконалим. Виникає потреба поглибленого дослідження, в тому числі в сфері інвестиційних проектів і програм, що фінансуються за рахунок коштів державного бюджету. Аналіз проблем та внесення конструктивних пропозицій щодо удосконалення методів та інструментів інвестиційної діяльності, забезпечення його надійності та ефективності.

АНАЛІЗ ОСТАНІХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Питання інвестицій досліджували такі вітчизняні вчені, як Боярко І.М. [1], Гриценко Л.Л. [1], Довганюк Л.В. [2], Жернова Е.В. [4], Кисельова О.М. [6], Яценко А.В. [9] та інші. Проте, незважаючи на наявність наукових праць і розробок, дана проблематика є актуальною.

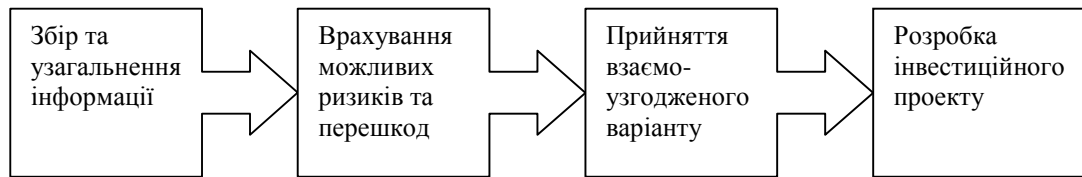

Рис. 1. Стадії інвестиційного процесу

МЕТА ДОСЛІДЖЕННЯ

Метою статті є аналіз проблем у сфері фінансування з державного бюджету інвестиційних проектів та пошук шляхів подальшого удосконалення та розвитку.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

У нинішніх, не простих умовах, перед нашою державою постає питання створення такого механізму управління інвестиційною діяльністю, який би сприяв вирішенню економічних, соціальних, екологічних та інших проблем. Щоб кожен інвестор був зацікавлений в інвестуванні та разом з отриманням прибутків, задовольняв загальнодержавні, суспільні інтереси, наприклад, в екологічному аспекті: очищення водою, річок від стічних вод, утилізація твердих побутових відходів тощо. Інвестиційна діяльність має бути не сама по собі, а спрямована до певної перспективи.

На думку деяких вчених, інвестиційна діяльність — це сукупність практичних дій громадян, юридичних осіб і держави щодо вкладення інвестицій у формування потенціалу суб'єктів господарювання [1, с. 192].

Як зазначає Кисельова О.М., інвестиційна діяльність це динамічний процес, який є тривалим у часі, охоплює стадії визначення інвестиційного потенціалу, стратегічного планування щодо зміни існуючих координат в економіці, формування інвестиційного ресурсу в економічних реаліях, управління інвестиційним ресурсом та інвестування в об'єкти інвестування, в результаті яких створюється капітал, який задовольняє загальносуспільні потреби [6, с. 17].

Іноді інвестиційну діяльність ототожнюють з інвестиційним процесом. На нашу думку, інвестиційна діяльність — це поняття значно ширше і охоплює, в тому числі, інвестиційний процес. Слід зазначити, що цьому терміну чіткого, не суперечливого визначення в економічній літературі немає.

На нашу думку, різниця між інвестиційною діяльністю і інвестиційним процесом полягає в тому, що інвестиційний процес — це трансформація або дії направлені на перетворення заощаджень у інвестиції і їх залучення в економічне життя країни, тобто приведення майбутніх інвестицій на реальну площадку інвестування, а інвестиційна діяльність — це їх конкретна реалізація.

Ми виділяємо чотири стадії інвестиційного процесу: збір та узагальнення інформації; врахування можливих ризиків та перешкод; прийняття взаємоузгодженого варіанту і розробка інвестиційного проекту (рис. 1).

Термін "інвестиційні проекти" означає конкретну форму та етапи реалізації інвестицій [3, с. 641]. Бюджетним законодавством передбачено різні джерела фінансування інвестиційних проектів та програм. Так, відповідно до Бюджетного кодексу України (ст. 87), до видатків Державного бюджету України, окрім видатків на здійснення державних галузевих програм, належать

видатки на виконання державних інвестиційних програм (проектів). Джерелом фінансування інвестиційних програм (проектів) також є капітальні трансферти (субвенції), що надаються з державного бюджету місцевим бюджетам на виконання інвестиційних програм (проектів), які відповідно до Бюджетного кодексу України (ст. 71) зараховуються до бюджету розвитку місцевих бюджетів.

В Україні питання оцінки та відбору інвестиційних проектів регулюється законодавчими та нормативними актами. Так, відповідно до положень постанови Кабінету Міністрів України від 25.11.1999 №2145, передбачено проводити конкурсний відбір в три етапи:

— формування органами виконавчої влади пропозицій щодо включення інвестиційних проектів, що отримали позитивні висновки відомчої комісії, до інвестиційного розділу Державної програми і не пізніше місяця до початку розроблення проекту Державного бюджету України на відповідний рік подають Міністерству економічного розвитку і торівлі України;

— комісія Мінекономрозвитку з відбору інвестиційних проектів повинна провести конкурсний відбір пропозицій органів виконавчої влади і визначити інвестиційні проекти, які доцільно фінансувати із залученням коштів державного бюджету, а також загальний обсяг необхідних для цього державних капітальних вкладень та повідомити Міністерство фінансів України для врахування під час розроблення проекту Державного бюджету України на відповідний рік;

— у 20-денний термін після затвердження Державного бюджету України на відповідний рік, виходячи з передбачених у ньому видатків на фінансування державних капітальних вкладень Міністерство економічного розвитку і торівлі повинно провести остаточний конкурсний відбір інвестиційних проектів і включити їх до інвестиційного розділу проекту Державної програми.

У своїй роботі Міністерство економічного розвитку і торівлі повинно керуватись положенням Концепції регулювання інвестиційної діяльності в умовах ринкової трансформації економіки, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 01.06.1995 №384. В основу державного регулювання інвестиційної діяльності, згідно з положеннями цієї Концепції передбачено застосування деяких принципів, зокрема:

— виділення бюджетних коштів переважно для реалізації державних пріоритетів, програм (проектів), спрямованих на здійснення структурної перебудови економіки, за адресним принципом;

— фінансування об'єктів, будівництво яких знову розпочинається за рахунок бюджетних коштів, як правило, на конкурсній основі;

— надання переваги завершенню раніше розпочатих будов, технічному переоснащенню і реконструкції діючих підприємств;

— здійснення відповідними державними органами контролю за цільовим використанням централізованих інвестицій;

— розширення змішаного фінансування інвестиційних проектів.

Крім того, Порядком проведення конкурсних засад оцінки та відбору інвестиційних проектів, що передбачають залучення коштів державного бюджету (постанова Кабінету Міністрів України від 25.11.1999 №2145) передбачено подавати на конкурс фінансово-економічне обґрунтування проекту з оцінкою фінансових ризиків та економічної ефективності від їх впровадження.

Критерії відбору інвестиційних проектів не виробничого призначення визначаються міністерствами, іншими центральними та місцевими органами виконавчої влади і мають оцінювати ефективність цих проектів у вирішенні невідкладних соціальних проблем. Критеріями оцінки та відбору проектів виробничого призначення мають бути:

— відповідність проекту стратегії економічного і соціального розвитку та пріоритетним напрямам структурної перебудови економіки;

— фінансово-економічні показники ефективності (вартість, рентабельність; технічний рівень нових виробничих фондів, термін окупності та інші);

— відповідність вимогам санітарно-гігієнічних, радіаційних, екологічних, архітектурних та інших норм, встановлених законодавством;

— рівень використання місцевих матеріальних та трудових ресурсів;

— фінансово-економічний стан суб'єкта господарської діяльності та інші показники;

— відповідність вимогам енергозбереження, встановленим законодавством.

Фактично маємо ситуацію, коли зазначені принципи, критерії, оцінка та процедура відбору інвестиційних проектів щорічно не дотримуються або ігноруються. Причиною цього є різні порушення, що допускають у своїй роботі державні органи, а також існуючі суб'єктивні фактори. Це залежить, наприклад, від проблем нестачі бюджетного фінансування до не вчасного виконання доручень та різного роду бюрократичних перепон, що безпосередньо впливають на кінцевий результат. Наприклад, на виконання рішень Уряду, місцеві органи влади не подають вчасно у встановлені терміни повний перелік об'єктів інвестиційних проектів. У цій ситуації Мінфін іноді не заперечував щодо затвердження Мінекономрозвитку переліку, за умов подання після конкурсного відбору та узгодження повного переліку інвестиційних проектів. У результаті Уряд затверджував обсяги фінансування і переліки об'єктів без належного проходження конкурсного відбору. В результаті до затверджених постановою Кабінету Міністрів України переліків, об'єктів, протягом року вносились численні зміни, а потім з'ясувалось, що затверджені напрями та об'єкти не проходили належну процедуру відбору, оцінки і вони не відносяться до інвестиційних проектів. У такій ситуації, нівелюється сама суть поняття — "інвестиційний проект".

Не застосування чітких критеріїв відбору об'єктів не дає можливості відібрати пріоритетні проекти та об'єкти, впевнено розвивати економіку, соціальну сфе-

ру, ефективно використовувати обмежені бюджетні ресурси і досягати стратегічних цілей.

Як свідчить практика, формування і розподіл обсягів субвенцій на виконання інвестиційних проектів здійснювався в умовах невизначення формалізованих параметрів, які базуються на показниках економічного та соціального розвитку відповідної території, що не відповідало положенням статті 105 Бюджетного кодексу України. Кількість таких субвенцій у 2011 році збільшилася проти 2010 року у 3 рази (до 30 видів). Деякі з них мали однакову спрямованість і дублювали напрями використання коштів різними головними розпорядниками, що знижувало їх ефективність [5, с. 100].

Ефективність використання бюджетних коштів, ще одна складна тема, що існує в сфері реалізації інвестиційних проектів та програм.

Так, аудит ефективності використання коштів державного бюджету, передбачених Міністерству регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України на капітальні видатки засвідчив, що у 2012—2013 роках та I півріччі 2014 року Урядом було спрямовано майже 1,8 млрд грн. бюджетних коштів. Проте покращення інфраструктури, модернізація та оновлення виробничих і соціальних об'єктів, практично не відбулось [8].

Причиною стало не визначення чітких критеріїв відбору об'єктів фінансування та обсягів державної підтримки. Це призвело до того, що розподіл коштів між одержувачами окремих регіонів відбувався в "ручному режимі". Так, у 2013 році бюджетні кошти в сумі 440 млн грн. були призначені для шести областей сходу та півдня країни (Дніпропетровська, Донецька, Запорізька, Луганська, Миколаївська та Херсонська), однак Уряд не взяв до уваги, що найбільш зношені комунальні мережі країни у Львівській області, а найбільші втрати води — у мережах Закарпатської, Чернівецької та Івано-Франківської областей. Ці регіони коштів не отримали взагалі [8].

Як засвідчили результати аудиту, через непрозорі схеми розподілу бюджетних коштів Мінрегіоном допущено порушень на 911,2 млн грн., з яких неефективно використано 294,8 млн грн.; неефективно розподілено 528,7 млн грн. [8].

Наші дослідження доводять, що поряд з неефективною системою управління як бюджетними ресурсами, так і взагалі державного регулювання інвестиційною діяльністю, основними факторами, що гальмують розвиток інвестиційного процесу в Україні є вкрай обмежені можливості внутрішніх джерел фінансових ресурсів держави для виконання державних програм економічних перетворень. У той же час недостатність джерел для інвестиційних вкладень вимагає підвищення ефективності використання наявних бюджетних коштів при реалізації комплексних програм економічного і соціального розвитку України.

Низка не вирішених питань соціально-економічного розвитку країни потребує залучення ще більших фінансових ресурсів. У той же час, недостатність фінансування з державного бюджету призводить до того, що об'єкти незавершеного будівництва (так звані "довгобуду") руйнуються, розкрадаються, і держава замість того, щоб отримати дивіденди, ефект від об'єкту чи за-

ходу, несе значні втрати. Недофінансування є основною причиною зростання обсягів незавершеного будівництва і бюджетної заборгованості перед підрядними організаціями, несвоєчасного введення планових об'єктів в експлуатацію.

Непослідовне виконання програм фінансування з державного бюджету України спричиняє моральне та фізичне старіння будівель і обладнання, а також додаткові витрати з його консервації та зберігання, що призводить до неефективного використання бюджетних коштів.

Аудитом ефективності використання коштів державного бюджету, передбачених у 2011—2013 роках і I півріччі 2014 року Міністерству енергетики та вугільної промисловості України на будівництво Дністровської ГАЕС, виявлено, що початково визначений проектом десятирічний термін будівництва перевищено утричі, станом на 1 вересня 2014 року у промислову експлуатацію введено лише один гідроагрегат з трьох, передбачених проектом першої черги будівництва зазначеної ГАЕС [7].

Постійне і систематичне невиконання завдань щодо залучення коштів з інших джерел призвело до необхідності компенсування цих витрат за рахунок бюджетних коштів. Протягом 2011—2013 років та I півріччя 2014 року видатки держбюджету і коштів кредиту під державні гарантії на будівництво першої черги Дністровської ГАЕС зросли з 115 млн грн., визначених початковим планом асигнувань, до майже 2,2 млрд грн., тобто у 19 разів. Незважаючи на таке зростання бюджетних видатків, Міненерговугілля не забезпечило повноти і своєчасності виконання визначених завдань і досягнення за рахунок виділених бюджетних коштів очікуваних економічних і соціальних результатів. Терміни завершення будівництва постійно переносяться, що призводить до затримки введення об'єкта в експлуатацію, здорожчання загальної вартості будівництва і додаткового навантаження на Державний бюджет України [7].

На нашу думку, кожна бюджетна гривня має використовуватись за призначенням. Адже ефективне використання бюджетних коштів в інвестиційній сфері це насамперед спрямування їх за цільовим призначенням, а саме: на відновлення робіт з незавершеного будівництва передусім пріоритетних об'єктів, стовідсоткове освоєння наданих асигнувань, своєчасне введення в дію пускових об'єктів з найменшими затратами і досягнення стратегічної мети проекту.

Ефективність висвітлює результативність використання інвестиційних ресурсів для досягнення прибутковості господарської діяльності [2, с. 5].

Наші дослідження вказують на те, що серед основних проблем фінансування інвестиційних проектів та програм є відсутність чіткого контролю на етапах розподілу та освоєння коштів, що створює передумови для розпорошення державних коштів і виникнення ще більшої кількості об'єктів незавершеного будівництва. Розпорошення фінансових ресурсів між об'єктами будівництва, відсутність координації дій при їх плануванні, призводить до того, що втрачається можливість своєчасного завершення і введення в експлуатацію об'єктів, побудованих як державою, так і місцевими органами влади за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів. Вирішення цієї проблеми, на нашу думку, лежить в площині прийняття якісних управлінських рішень щодо

мобілізації всіх фінансових ресурсів на об'єктах з високим ступенем будівельної готовності, що забезпечило б прискорення введення в дію пускових об'єктів.

Порядок та умови надання у 2011 році субвенцій з державного бюджету місцевим бюджетам на соціально-економічний розвиток регіонів, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 19.01.2011 № 42, неповною мірою враховував засади надання субвенцій інвестиційного характеру, визначені частиною другою статті 105 Бюджетного кодексу України і Порядком та умовами надання субвенцій з державного бюджету місцевим бюджетам на виконання інвестиційних програм (проектів), затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 18.05.2011 № 520, у частині співфінансування з місцевих бюджетів та наявності проектно-кошторисної документації [5, с. 107].

У нинішніх складних умовах та гострої недостатності фінансових ресурсів на перше місце має виходити система ефективного планування витрат та розподілу коштів на виконання інвестиційних програм та проектів. Планування має здійснюватись у залежності від наявних та очікуваних прогностичних фінансових ресурсів з визначенням реальних й найнеобхідніших для потреб держави інвестиційних програм (проектів) в сфері соціально-культурного та виробничого призначення. Для досягнення максимального ефекту при здійсненні витрат коштів з державного бюджету важливо дотримуватись принципу мобілізації бюджетних коштів.

Висока розгалуженість інвестиційних програм (проектів), їх фінансування в розрізі галузевих міністерств та інших відомств призвела до того, що в Україні відсутній єдиний відповідальний орган управління інвестиційними програмами та проектами. Цей орган мав би володіти офіційною інформацією про стан виконання інвестиційних програм (проектів) у розрізі усіх об'єктів, які споруджуються із залученням коштів бюджетів усіх рівнів. Володіння інформацією про ступінь будівельної готовності об'єкта дало б можливість більш якісно планувати видатки з державного бюджету на інвестиційні проекти та програми.

Як відомо, інвестиції держави у загальнодержавні програми та проекти ставить на меті досягнення економічної ефективності, гармонії з природою та забезпечення соціальної справедливості. Саме ці чинники мають бути ключовими в питанні відкриття фінансування різносторонніх інвестиційних програм і проектів.

Сучасний цивілізований світ знає, що врахування інтересів суспільства, задоволення його основних вимог є підставою для Урядів країн розпочинати вкладення значних обсягів бюджетних коштів у інвестиційні програми та проекти. Ці, так би мовити, вимоги та суспільно-економічна оцінка або вигода від реалізації інвестиційного проекту дають з одного боку, можливість сформулювати суспільну думку в необхідності та актуальності таких інвестицій, а з іншого боку, вкладення бюджетних коштів у проект має приносити користь, ефект як в найближчі роки, так і у майбутньому, що забезпечує суспільний розвиток і дає імпульс для розвитку усієї економіки країни.

Інвестування значних бюджетних коштів у проект, в економічному плані потребує ефективного та раціонального використання цих ресурсів і відповідно забезпе-

чення високого рівня рентабельності. Але в даному випадку під рівнем рентабельності ми маємо не стільки досягати значних фінансових показників (прибутку), хоча і це важливо, як користі для суспільства. Під користю або вигодою слід розуміти економічний, соціальний та екологічний ефект. Тобто значне збільшення кількості та якості товарів і послуг, зниження їх ціни, створення комфортних умов, захист та збереження здоров'я людини, забезпечення охорони навколишнього природного середовища тощо.

При реалізації інвестиційних проектів та програм, держава, а також усі члени суспільства зазнають значних втрат у вигляді зменшення обсягів наявних природних ресурсів, екологічного забруднення, тимчасового руйнування або знищення шляхів сполучень та інших інфраструктурних об'єктів (таблиця). Натомість, інвестиції, в тому числі з державного бюджету, впливають на залучення нових технологій, які дають можливість раціонально використовувати природні ресурси, впроваджувати екологічно безпечне виробництво, забезпечувати економічний ріст, покращувати соціальні стандарти життя та підвищувати рівень добробуту громадян (табл. 1).

Приймаючи рішення про інвестування з державного бюджету програм (проектів), уряди країн, повинні зважувати як на негативні сторони, так і на ті перспективи, які відкриються перед суспільством після реалізації зазначеної програми чи проекту. Важливо, перед прийняттям рішення щодо відбору проекту, з'ясувати на кого саме розрахований і як вплине проект на оточуюче середовище, економіку, соціальну сферу. Який ефект з точки зору суспільства слід очікувати, хто скористається цими вигодами, яким чином ці вигоди стануть доступними для усіх членів суспільства. Чи є економічно вигідним цей проект? Це невеликий перелік тих питань, які мають супроводжувати інвестиційний проект (програму), які будуть фінансуватись за кошти державного чи місцевого бюджету. Якщо інвестиційний проект економічно не вигідний і принесе суспільству користь, ефект, він не має права на існування.

Ефект є тим чинником, що спонукає до впровадження інвестиційного проекту. За своїм походженням ефект може бути прямим і опосередкованим. Наприклад, впровадження нових технологій на виробництві прямо пропорційно впливає на зростання продуктивності праці. Водночас, опосередковано зумовлює через застосування, наприклад сучасних фільтрів очистки повітря покращення довкілля, а це забезпечує охорону здоров'я людей і відповідним чином діє знову ж таки на підвищення рівня продуктивності праці. Сучасний інвестиційний проект у своїй суті несе ефект змін, наприклад, в економічних орієнтирах, соціальній поведінці та зміні уподобань, зокрема попиту на певний вид товару, послуги тощо.

Інвестиційний проект має в собі ефект позитиву і негативу. Наприклад, вичерпання проектом (програмою) обмежених природних, матеріальних ресурсів, зменшення кількості та якості товарів, підвищення ціни є

Таблиця 1. Деякі можливі втрати та здобутки при реалізації суспільно необхідних інвестиційних програм (проектів)

Втрати	Здобутки
<ul style="list-style-type: none"> - виснаження природних ресурсів; - загроза флорі та фауні; - забруднення землі, води та повітря; - руйнування інфраструктурних об'єктів; - загроза культурній спадщині; - перевантаженість транспортних шляхів, сполучень; - знищення ландшафтів 	<ul style="list-style-type: none"> - ефективне використання природних ресурсів; - створення заповідників; - забезпечення сталого економічного розвитку; - зменшення забруднень та застосування сучасних технологій очистки води, повітря, рекультиватії земель; - розвиток сучасної інфраструктури; - збереження та примноження культурних цінностей; - розблокування транспортних ділянок, забезпечення комфортних умов пересування та зменшення тривалості поїздок; - відновлення ландшафтів

негативною стороною. Разом з тим, прогресивні соціальні зміни та економічні зрушення в суспільно-економічному житті країни є безумовно позитивним явищем розвитку суспільства.

Суспільні блага від інвестиційних проектів проявляються у нових виробництвах, інноваційних видах товару, послугах, сучасних розв'язках, автомагістралях тощо. Інвестиції сприяють зайнятості населення та зростання їх доходів.

Як зазначає Жернова Е.В., витрачені інвестиційні ресурси в розширене відтворення через певний період часу ведуть до створення нових робочих місць, росту валового продукту, який за допомогою каналів розподілу сприяє росту життєвого рівня [4, с. 10].

Як свідчать результати дослідження, інвестиційні проекти, на жаль, належним чином не оцінюються як при відборі проектів, так і по їх завершенню. Водночас, ми вважаємо, що інвестиційні проекти і програми мають оцінюватись не тільки з точки зору ефективності використання бюджетних коштів, а також отриманих результатів та наявності інноваційної складової. Тобто інвестиційні проекти мають містити алгоритм розвитку в усіх сферах діяльності та шляхи і механізми розв'язання існуючих проблем, зростання інноваційного потенціалу, сприяння створенню та впровадженню інновацій, розвитку економіки, соціальної сфери, покращення екологічних умов тощо.

Для підвищення віддачі від коштів, які виділяються із державного бюджету на підтримку інноваційної сфери, доцільно керуватися ще й такими принципами, як принцип швидкої віддачі (згідно з яким кошти вкладають в інноваційні проекти, які перебувають на стадії реалізації або в проекти, які потребують незначної доробки) [9, с. 24].

Усвідомлюючи необхідність подальшого поглиблення інвестиційної діяльності, державним установам, що регулюють інвестиційну діяльність та усім учасникам інвестиційного процесу необхідно дотримуватись затверджених процедур, критеріїв оцінок для відбору найбільш економічно ефективних та пріоритетних інвестиційних проектів. Забезпечувати повноту їх фінансування, цільового та ефективного використання коштів з метою отримання економічної вигоди, ефекту та досягнення значних зрушень в соціально-економічній сфері.

Інвестиції — це основа, що забезпечує відтворувальні процеси і є фундаментом конкурентоспроможності виробництва. Чим активніші інвестиційні процеси, тим ефективніші соціально-економічні перетворення. В

системі суспільного відтворення, що означає виробництво, розподіл, обмін та споживання. Інвестиції посідають головну роль суспільного розвитку, оскільки є основою матеріального та духовного виробництва. Звідси, бюджетні кошти, що спрямовуються на інвестиційні проекти мають не розпорозуватись, а навпаки мобілізуватись на пріоритетних об'єктах, ефективно використовуватись та приносити суспільну користь.

Оцінювання інвестиційних програм (проектів) має здійснюватись за принципом співвідношення обсягу інвестиційних затрат до отримання максимуму позитивного ефекту (економічного, соціального, екологічного).

Спрямування бюджетних коштів на фінансування саме пріоритетних об'єктів і заходів є стимулом для покращення соціальної інфраструктури та прискорення структурних перетворень в економіці. Інвестиційні проекти та програми є ефективним інструментом державного управління, спрямованого на підвищення конкурентоспроможності економіки як основи економічного розвитку країни в цілому.

Бюджетні кошти, що виділяються з державного бюджету на інвестиційні програми та проекти, не допустимо використовувати органами влади усіх рівнів на власний розсуд. Адже в такій ситуації інвестиційна складова бюджетних коштів втрачає будь-який сенс. Інвестпроекти мають забезпечувати стимулювання ефективного використання економічного, наукового, трудового потенціалу, природних та інших ресурсів для досягнення на цій основі підвищення рівня життя людей, оптимальної спеціалізації у виробництві товарів та наданні послуг.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження засвідчило недосконалість механізму інвестиційної діяльності. Затверджені відповідними нормативними актами, процедури відбору, критерії оцінки інвестиційних проектів не дотримуються учасниками інвестиційного проекту. Як результат, створено ситуацію, коли кошти з державного бюджету виділяються на ті заходи і об'єкти, які не є пріоритетними і не мають відношення до так званих "інвестиційних проектів". Крім того, допускається неефективне використання бюджетних коштів, що веде до зриву здачі об'єктів в експлуатацію.

Не раціональний розподіл бюджетних коштів, їх розпорозення по дрібним об'єктам, розтягує в часі реалізацію проекту та створює передумови для навантаження на державний бюджет у майбутньому.

Становище, що склалося потребує докорінної зміни підходів відбору, оцінки інвестиційних проектів. Дотримання визначених принципів, мобілізації бюджетних коштів у пріоритетних напрямках розвитку, ефективного використання коштів задля досягнення мети.

Література:

1. Боярко І.М., Гриценко Л.Л. Інвестиційний аналіз: навч. посіб. — К.: Центр учбової літератури, 2011. — 400 с.
2. Довганюк Л.В. Науково-методичні основи державного регулювання інвестиційної діяльності: авторефер. дисерт. канд. екон. наук (спеціальність 08.02.03. — організація управління, планування і регулювання економікою). — Київ, 2005. — 19 с.

3. Економічна енциклопедія: У трьох томах. Т.1/Редкол.: С.В. Мочерний (відп. ред.) та ін. — К.: Видавничий центр "Академія", 2000 — 864 с.

4. Жернова Е.В. Регіональні ринки інвестиційних ресурсів: проблеми та перспективи: монографія. — Сімферополь: "Кримполіграфбумага", 2013. — 140 с.

5. Звіт Рахункової палати за 2012 рік. — Київ, 2013. — 198 с. (с. 114—115) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://portal.rp.int/doccatalog/document/16742074/Zvit_2012.pdf

6. Кисельова О.М. Основи державного управління інвестиційною діяльністю. — К.: "Видавничий дім "Корпорація", 2008. — 311 с.

7. А віз і нині там. Рахункова палата України. — Київ, 2014 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://portal.rp.int/control/main/uk/publish/article/16744249>

8. Комунальні проблеми капітальних видатків. Рахункова палата України. — Київ, 2014 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://portal.rp.int/control/main/uk/publish/article/16744232>

9. Яценко А.В. Державне регулювання інвестиційної та інноваційної діяльності в Україні в контексті міжнародної міграції капіталу: авторефер. дисерт. докт. екон. наук (спеціальність 08.00.02. — світове господарство і міжнародні економічні відносини). — Київ — 2012. — 35 с.

References:

1. Boyarko, I.M. Gritsenko, L.L. (2011), *Investicijnyy analiz [Investment Analysis]*, The center of educational literature, Kyiv, Ukraine.
 2. Dovganiuk, L.V. (2005), "Scientific and methodological bases of state regulation of investment activity", Abstract of Ph.D. dissertation, Economy, Kyiv, Ukraine.
 3. *Economychna encyklopediya* (2000), "Economic Encyclopedia", Publishing House "Academy", Kyiv, Ukraine.
 4. Zhernova, E.V. (2013), *Regionalny rinky investicijnyh resursiv: problemy ta perspektivy [Regions markets investment resources: Problems and Prospects]* — Simferopol "Krympolihrafbumaha", Ukraine.
 5. Accounting Chamber of Ukraine (2013), "Report of the Accounting Chamber in 2012", available at: http://portal.rp.int/doccatalog/document/16742074/Zvit_2012.pdf (Accessed 17 Oct. 2014).
 6. Kiselyova, O.M. (2008), *Osnovy derzhavnogo upravlinnya investicijnoy diyalnistyu [Of the state, investment activities]*, "Publishing House" Corporaciya", Kyiv, Ukraine.
 7. Accounting Chamber of Ukraine (2014), "And things are there", available at: <http://portal.rp.int/control/main/uk/publish/article/16744249> (Accessed 23 Oct. 2014).
 8. Accounting Chamber of Ukraine (2014), "Public capital spending problem", available at: <http://portal.rp.int/control/main/uk/publish/article/16744232> (Accessed 15 Oct. 2014).
 9. Yatsenko, A.V. (2012), "State regulation of investment and innovation activity in Ukraine in the context of international migration of capital", Abstract of Ph.D. dissertation, Economy, Kyiv, Ukraine.
- Стаття надійшла до редакції 03.11.2014 р.*